Joodse scouts

Bernard Matz

Bernard (Dov) Matz is geboren in Den Haag 16 juli 1928. Zijn vader Jossif Matz werd in 1894 in de Oekraïne geboren. Hij verliet zijn geboorteland in 1911 en kwam terecht in Den Haag. Jossif was opgeleid als fotograaf en werd eigenaar van een fotoatelier aan de Badhuisstraat 101. Hij trouwde met Kaatje Hijmans, de dochter van een andere fotograaf. Naast Bernard werden nog broer Jaap (21 juni 1930) en zus Bijnja (8 april 1935) geboren.

In 1932 werd in Den Haag het initiatief genomen om binnen de joodse Vereniging Toneel Ontspanning Philantropie (T.O.P.) een Scoutinggroep op te richten. In januari 1933 werd de groep formeel geïnstalleerd als T.O.P.-groep (groep 28) binnen het district Den Haag van de NPV. Van de groep waren zowel jongens (welpen, padvinders en voortrekkers) als meisjes (meisjesgezellen) lid. De groep was actief in het district, deed mee aan districtswedstrijden en kreeg op een gegeven moment de beschikking over een eigen kampeerterrein. Leo Polak werd hopman en zou dit tot het verbod op Scouting in 1941 blijven. Zijn zus To was enige tijd Akela. In 1936 werd een de Koning David Stam opgericht onder leiding van Oubaas Gompers. De Jamboree van 1937 was een hoogtepunt in de geschiedenis van de T.O.P.-groep. In totaal namen 48 leden deel aan dit evenement (24 verkenners met twee leiders; drie voortrekkers met één leider en veertien welpen met vier leid(st)ers). De T.O.P.-groep kreeg de zorg voor het foerageren van de Joodse groepen in het kamp. De meisjesgezellen stopten dat jaar na het vertrek van Maut van Lier door gebrek aan leiding.

Op initiatief van de T.O.P.-groep vond op 21 mei 1939 in Den Haag een conferentie plaats van leiders van Joodse padvindersgroepen. Deze bijeenkomst, onder leiding van hopman Polak, had ten doel: het contact leggen tussen Joodse padvindersleiders in Nederland, het bevorderen van oprichting van meer Joodse groepen en het bewaren en handhaven van de Joodse traditie in deze groepen. Er was veel contact met andere joodse groepen in Nederland. In Ha'amoed; de Vuurzuil; veertien daagsch orgaan voor Joodsch Den Haag staan regelmatig verslagen van hun activiteiten. In 1939 werd het initiatief genomen voor een nieuwe meisjesgroep, maar door de regels van de NPG, kon dit niet als onderafdeling van een culturele vereniging. Er werd daarom een aparte groep opgericht: ISPA (Israelietische Padvindsters). De T.O.P. groep nam haar intrek in een nieuw clubhuis. De T.O.P. groep stopte, net als andere scoutinggroepen, met haar activiteiten door het verbod op Scouting door de bezetter in 1941. Veel leden van de groep overleefden de oorlog en de Jodenvervolging niet.

In 1937 werd de toen elfjarige Bernard Matz lid van deze groep. De installatie van welpje Bernard Matz werd op foto vastgelegd door zijn vader. In 1938, tijdens het 5-jarig jubileum van de groep, zat hij in nest rood.

Aan het begin van de oorlog veranderde het leven van de Joodse familie Matz. Zij kregen te maken met tal van anti-Joodse maatregelen van de Duitse bezetter. De kinderen mochten niet meer hun eigen school bezoeken, Bernard moest naar een speciale middelbare school voor Joodse leerlingen: het Joods Lyceum in de Fisherstraat. De jongere Jaap en Benija gingen naar de Joodse lagere school in de Duinstraat. In augustus 1942 besloot de familie Matz onder te duiken. De broers bleven bij elkaar. Tijdens de oorlog verbleven zij op een tiental onderduikadressen, in Den Haag en omstreken, in Baarn, bij de Delftse familie Stolte en de laatste anderhalf jaar bij een boerengezin aan de Rijksstraatweg 16 in Schipluiden.

Na de oorlog bleek dat hun ouders en jongere zusje de oorlog niet hebben overleefd. Eind jaren veertig emigreerden de broers Bernard en Jaap Matz naar Israël. Zij bleven daar wonen, veranderden hun voornamen in Dov en Josef. Over de geschiedenis van de broers Bernard en Jaap Matz uit Scheveningen schreef Dennis Koopman het boek Stille helden. De oorlogsgeschiedenis van twee Joodse broers.

Ed Lessing, die gelijk met hem als welp werd geïnstalleerd, overleefde de oorlog in de onderduik. Veel van zijn groepsgenoten en leidsters overleefden de oorlog niet. Als eerbetoon aan hen maakte Lessing in 2004 een aquarel, geïnspireerd op de foto van de installatie.

Meer informatie

[T.O.P.-groep, een Joodse padvindersgroep in Den Haag (1932-1941, 1945- ca. 1950) – Joods Erfgoed Den Haag]
[Joods Historisch Museum (jck.nl)]
[Joods Historisch Museum (jck.nl)]
[Jossif Matz (joodsmonument.nl)]
[De geschiedenis van de broers Bernard en Jaap Matz uit Scheveningen. – Joods Erfgoed Den Haag]

